

● POIMENOVANJE OSNOVNE ŠOLE POLJE PO EDVARDU KARDELJU

ČAST IN ODGOVORNOST

(Nadaljevanje s 1. strani)

Za to je obstajala vrsta objektivnih možnosti, ki so to omogočale. Tu mislim predvsem železnico, ki je kot hrbtnica omogočala, da so se ob njej razvijali za tiste čase moderni industrijski obrati in po kateri so obremenjeni materiali in stroji pritekali tudi napredne ideje vsega kontinenta. Ljubljana, največje razvijajoče se slovensko mesto, je za svoj razvoj potrebovala vedno več delovnih rok, ki jih je zagotavljala njena bližnja okolica. Ko teh ni bilo več dovolj, so prihajali novi delavci iz širše okolice. To so bili predvsem tisti, ki niso bili zadovoljni z usodo in revščino, ampak so zavestno trgali arhaične spone in ponosno stopali na novo pot, pot proletariata. Vendar se praviloma niso ustavljali v mestu, ker jih le-to, zavito v malomeščansko dremavost in samozavest, ni potrebovalo. Potrebovalo je namreč samo njihove roke, njihovo delo.

Proslava ob poimenovanju osnovne šole Polje po Edvardu Kardelju je prevečala njegova misel: Samo sam si človek ustvari srečo

Zato so ostajali na njegovem obrobju med sebi enakimi, med tovariši, somišljeniki, katere je prevečal na eni strani odpor proti malomeščanstvu, na drugi strani pa odpor proti nazadnjaški vaški miselnosti. Tako je bila uspešno razbita vasa zaprta vaška skupnost, stisnjena v rokah cerkvenih in posestniških veljakov, ki so začeli ogorčen boj za ohranitev stoletnih svojih privilegijev, boj za ohranitev primata nad dušo in telesom. Vse od Most in Zelene jame do Zaloga so nastajala delavska naselja, nekatera z vsemi oblikami predmestja, polna prevratniških idej. V železniških delavnicah v Zalogu, v vevški papirnici, kemični tovarni, Saturnusu, tovarni kleja, usnjarnah, oljarnah in drugih manjših polindustrialnih obratih so začela nastajati žarišča odpora, organizirane skupine delavcev, ki so se upirale kapitalističnemu izžemanju in pritisku. Iz skromnih zahtev za izboljšanje delovnih razmer in boja za zagotovitev večjega kosa kruha je v njih zavesti vedno bolj prevladovalo prepričanje, da to ni vse, da samo boj za večji kos kruha še ne pomeni osvoboditve delavskega razreda. Za osvoboditev delovnega človeka je potrebno več: da sam upravlja in gospodari z delom svojih rok. In krepili so se sposobnost in znanje, razredna zavest in enotnost. Vse to je bila osnova, na podlagi katere je napredno, revolucionarno gibanje doživelo po letu 1930 velik razmah.

Za to gibanje, za ta čas je pri nas značilno še to, da je bilo pod močnim vplivom in vodstvom komunistične partije in vedno zvesto njenim idealom. Zato v vsem tem gibanju ni bilo pomembnih frakcijskih bojev, kolebanj, odpadništva in izdajstva. In še nekaj: nosilci, organizatorji tega boja so bili mladi komunisti, brezkompromisni in do kraja zavzeti za revolucionarni boj delavskega razreda. Najudarnejša skupina tega boja pa je bila mladina, mladi delavci, vajenci, kmečki delavci in študenti. Tako so bile dane vse možnosti, da je revolucionarno gibanje hitro doseglo svoj višek, ko so njegovo vodstvo prevzele

nove, mlade sile pod vodstvom tovariša Tita in Edvarda Kardelja.

Revolucionarna misel in delo Edvarda Kardelja sta bila stalno prisotna v revolucionarnem gibanju in političnem delovanju komunistov med vsemi naprednimi silami vzhodnega dela Ljubljane. Še več: lahko trdimo, da sta bila neposredno pod njegovim vodstvom. Edvard Kardelj je bival v naši sredini ali čestokrat prihajal vanjo ter neposredno sodeloval pri oblikovanju boja skupaj s številnimi zvestimi in požrtvovalnimi revolucionarji iz naših krajev. Neposredno je tako videl tudi uspehe nove usmeritve in zagona revolucionarnega gibanja, jih še dopolnjeval in usmerjal. Edvard Kardelj je bil že tedaj med našimi delavci znan, priljubljen, kot bi zrastle iz njihove sredine, kot bi bil eden izmed njih; to je s svojim delom in ponašanjem tudi dokazoval. Zato smo ga vedno, kadar smo govorili ali se srečali z njim, kadar

zreda, da je prevzel svojo usodo v svoje roke. V vsem tem boju sta bila stalno prisotna misel in delo Edvarda Kardelja.

To so bila leta velikega poleta in vzpona, a tudi velikih žrtev naših najboljših sinov in hčera, leta trpljenja. O tem pričajo pomniki v vseh naših krajih, o tem priča Urh. Kajti odpor nazadnjaških buržoaznih in klerikalnih sil je bil pod zaščito in s pomočjo policijskega aparata v stari Jugoslaviji in fašistične soldateske med okupacijo izredno krut in oster. Takega je pogojevala tudi njihova nemoč upreti se sili, veliki plimi vseljidskega gibanja in nezaježljivi želji po svobodi, po novem, boljšem. Čim bolj so se osipale nazadnjaške sile, toliko večji je bil njihov teror.

Tako lahko rečemo, da smo v revolucionarnem in narodnoosvobodilnem obdobju častno izpolnili svojo nalogo.

USTVARJALNI ZANOS PO OSVOBODITVI

Po osvoboditvi so — kot vso našo domovino — tudi nas čakale velike in odgovorne naloge. Treba je bilo obnoviti porušeno domovino, jo dvigniti iz zaostalosti in ustvariti tudi take materialne možnosti, ki so hitreje omogočale rast in razvoj socialističnih družbenih odnosov. Pri tem smo imeli pomembno nalogo: na za tiste povojne dni dokaj industrijsko razvitem območju je bilo treba ustvarjati čimvečjo materialno osnovo za dvig in gospodarsko rast številnih nerazvitih območij, kar je bil pogoj za hitrejšo rast socialističnih družbenih odnosov tudi na teh območjih. Ob tem smo se in se zavedamo, da bomo močni in srečni samo tedaj, če bo močna in srečna vsa Slovenija, vsa Jugoslavija.

Tudi sami smo napravili takšen razvoj, da o njem ne bi mogli sanjati niti največji optimisti. Iz številnih majhnih, polindustrialnih obratov so nastale nove moderne tovarne. Od približno 2000 zaposlenih pred drugo svetovno vojno je to število naraslo na skoraj 30.000. Nastala so nova naselja, število prebivalcev se je povzpelo z manj kot 20.000 na več kot 60.000. Povsod okrog nas, na vsakem koraku se je in se še rojeva novo življenje, napredek.

Vzporedno s to materialno rastjo so se razvijali tudi naši družbeni odnosi in samoupravljanje, s katerim vedno bolj stvarno in dejansko uresničujemo tisto davno željo in sen delavskega razreda, zaradi katerega je tudi začel svoj boj, da naj namreč vsak sam razpolaga s svojim delom. Razvežani delegatski sistem, v katerem sodeluje skoraj vsak deseti delovni človek in občan, razvito delavsko in krajevno samoupravljanje, aktivno delovanje v družbenopolitičnih organizacijah — vse to nam

razjasnil za nas na prvi pogled nerazrešljive probleme, tako da smo se jih uspešno lotevali. To tudi zato, ker smo mu zaupali in verovali vanj.

NAŠ DOLG EDVARDU KARDELJU

In prepričan sem, da bomo tako, kot v preteklosti, tudi v prihodnje uresničevali veliko misel Edvarda Kardelja. Naša prva naloga je vsestranska zagnanost za še hitrejši razvoj materialne osnove, našega gospodarstva in industrije, osnove za ves naš nadaljnji razvoj. Druga naša velika naloga v naslednjem srednjeročnem planskem obdobju pa je uskladiti nesorazmerja v našem razvoju, ki so bila nujna ob tako hitri rasti v preteklosti. V te sodi tudi šolstvo. Vemo in poznamo težave v šolstvu, saj smo med redkimi občinami v Sloveniji, da še nimamo celodnevne šole, saj komaj zagotavljamo normalen dvoimenski pouk. Vemo, da je prav tej šoli še nedavno tega grozil troizmenski pouk, ki smo ga preprečili z velikimi naporin in vlaganji tako skupnosti kakor s samopriskom vseh delovnih ljudi, tudi za to nas še posebej zavzuje njegova beseda.

Zavedamo se, da brez neprestanega razvijanja in poglobljanja samoupravnih odnosov pri svojem delu ne bomo uspešni, nalog, o katerih sem govoril, ne bomo zadovoljivo reševali. Zato bomo morali neprestano dvigati kakovost delegatskega sistema in doseči to, da bodo delegacije in delegati neprestano povezani z interesi in problemi v združenem delu in krajevni skupnosti ter jih prenašali naprej v širše samoupravne skupnosti, v občino republiko in federacijo.

Posebno skrb bomo morali posvečati prav delegacijam v temeljnih samoupravnih skupnostih, saj vemo, da prav od njih v veliki meri zavisi uspešno in učinkovito delovanje delegatskega sistema nasploh. Z utrjevanjem samoupravnih odnosov v TOZD in krajevnih skupnostih bomo hitreje in učinkoviteje reševali probleme našega nadaljnjega razvoja. In veliko vlogo in odgovornost v tem procesu ima tudi naša šola, ki mora izobraziti in usposobiti mlade ljudi tako, da bodo s svojim znanjem in vzgojenostjo polno ustvarjalno delovali in prispevali k razvoju družbe.

Poimenovanje šole sovpada z našim največjim praznikom — dnevom republike. Kolikor bolj se 29. november 1943 časovno oddaljuje od nas, toliko bližji nam je, toliko večji nam je. Vedno bolj se zavedamo njegovega pomena in spoznavamo ga kot veliki mejnik v naši zgodovini. Zgodovinski sklepi II. zasedanja avnoja pomenijo začetek poti, ki jo nadaljujemo še danes. Pomenijo ustvaritev osnovnih možnosti za tak naš samoupravni socialistični družbeni red, kot ga gradimo danes. Tudi ko govorimo o 29. nobembru 1943, moramo poudariti vlogo Edvarda Kardelja, ki jo je imel pri snovanju teh velikih zgodovinskih dogodkov. Tudi vanje je vtkana, v njih sta prisotna njegova misel in delo.

Tovarišice — tovariši!
Pionirke, pionirji, mladinke in mladinci!

Ob poimenovanju osnovne šole Polje po velikem sinu jugoslovanskih narodov, borcu, revolucionarju, mislec in vizionarju Edvardu Kardelju, se vsi zavedamo velike časti in odgovornosti, ki jo s tem prevzemamo. S svojim delom in obnašanjem bomo morali dokazovati, da smo tega vredni. Naša naloga bo slediti besedam in mislim, ki jih je v svojem velikem življenju zapisal tovariš Edvard Kardelj.

Prepričan sem, da bomo doštostni njegovi dediči in da bomo uresničevali njegovo delo, ki je bilo namenjeno nam, delovnim ljudem naše domovine, ljudem dobre volje vsega sveta — saj bomo uresničevali ideje, ki so globoko zapisane v srcu nas vseh in pomenijo ustvarjati lepše, polno življenje posameznika in družbe.

MARIJAN MOŠKRIČ

Ženo pokojnega revolucionarja Pepco Kardelj so v svoji sredi toplo pozdravili pionirji šole

Na proslavi so bili učenci 1. razreda OŠ Edvarda Kardelja sprejeti v pionirsko organizacijo. (Vse slike: J. J.)

● PREDVOJNI KOMUNISTI PRIPOVEDUJEJO

Le kar izkusiš, to verjameš

Mlada leta Staneta Černeta so bila trda. Očeta je izgubil že zelo zgodaj, star je bil šele 11 mesecev, tako da je morala mati sama skrbeti zanj in za njegovo poldrugo leto starejšo sestrico. Že kot majhen deček si je zaželel, da bi študiral, vendar za njegovo željo mama ni imela niti dovolj denarja niti ne pravega razumevanja. Ko mu je bilo komaj deset let, ga je mati na prtljajniku ženskega kolesa — to mu je ostalo še posebno živo v spominu — odpeljal na neko kmetijo v Bizovik, kjer naj bi služil. Kmetica je najbrž opazila njegovo stisko, kajti zvečer mi je rekla: »Ti pa ne bi bil rad kmet, kajne?« Ponoči je zbežal s kmetije in se vrnil domov, kjer se je skril v hlev k zajčkom. Seveda ga je mama zjutraj opazila. Ni se samo razžejala nanj, tudi natepla ga je.

Kljub vsemu pa mu je potem le uspelo, da je dve leti obiskoval realko, nakar je nekaj časa hodil v meščansko šolo. Zaradi pomanjkanja denarja pa je moral šolanje opustiti. Nekaj časa se je učil za ključavničarja, leta 1934 pa se je, star 14 let, odpravil v Ormož, da bi se tam izučil za trgovskega pomočnika. V Ormožu je ostal do leta 1937. Med tem časom je vseskozi imel stike s tovariši v Zalogu. Leta 1934 ga je takratni sekretar Skoja Vilko Sluga povabil, naj se jim pridruži. Dobil je nalogo, naj v Ormožu pridobiva mladino »za njihovo stvar«. Ko se je izučil za trgovskega pomočnika, se je za nekaj časa vrnil v Zalog, kjer je leta 1937 postal sekretar Skoja, potem pa je odšel na Pristavo blizu Rogaske Slatine. Tam je namreč dobil zaposlitev v svoji stroki. Tudi v tem kraju je pridobil mlade za delo v Skoju in Partiji, organiziral stavko, ves čas pa je bil v stiku z Adolfom Jakhlom.

Adolf Jakhl, ki je bil takrat partijski sekretar v Zalogu in član CK KP Slovenije, je bil njegov učitelj. »Vzgal me je v razumsko mislečega človeka, tako da bi bil pri svojem delu čimbolj samostojen,« se spominja Stane Černe. Z Jakhlom je sodeloval v več akcijah. Pomagal mu je pri tiskanju in razdeljevanju letakov, na njegovo pobudo je na svojem območju organiziral upor, ko so oblasti hoteli iz Zaloga odpeljati v Bilečo več znanih revolucionar-

jev. Pravzaprav ne ve točno, kdaj je bil sprejet v Partijo, saj tistikrat ni bilo tako kot danes. Ni bilo slovesnih sprejemov, ne rož in ne knjižic. »Po tem, kaj si delal, kakšne so bile tvoje dolžnosti, se je vedelo, kdo si. Vsakdo se je moral z delom izkazati že prej, preden je postal komunist,« je dejal Stane Černe. V knjižici pa ima kot datum sprejema zapisano leto 1939.

Malo pred drugo svetovno vojno se je zaposlil kot trgovski pomočnik v semenarni Sever. V tem podjetju so v glavnem delale le ženske, ki so bile organizirane v »belih« sindikatih. Tistikrat so jih hoteli precej odpustiti. Kot njihov izvoljeni zastopnik je odšel

Stane Černe

na sindikat ter tam pojasnil razmere. Vendar za njih težave na sindikatu niso pokazali razumevanja. Zato so se ženske odločile, da bodo stavkale. V stavki pa niso bile osamljene, saj so jim na pomoč priskočili tudi drugi. Kakšen je bil konec stavke, ni zvedel nikoli, kajti njega so medtem poklicali k vojakom, izbruhnila je druga svetovna vojna in izgubil je stike s sodelavci.

Ko Stane Černe danes svojima vnukoma pripoveduje, kakšno je bilo življenje nekoč, mu beseda včasih zastane, kajti ni lahko razložiti otrokom in mladim ljudem, ki odraščajo v današnjem času, kako se je živelo v tistih predvojnih letih. Zaveda se, da se z besedami ne da prikazati resničnega življenja, zakaj le tisto, kar sam izkusiš, tudi verjameš.

Besedilo in slika: D. J.